

ISSN: 1999-5601 (Print) 2663-5836 (online)

Lark Journal

Available online at: <https://lark.uowasit.edu.iq>

*Corresponding author:

Assistant Professor Raad

Hassan Ali Al-Attabi

Wasit University, College of
Arts - Department of Sociology

Keywords: Stages, Suffering,
minor, marriage, Analytical,
Barhumi.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 22Apr 2025

Accepted 8May 2025

Available online 1 Jul 2025

Stages of the Minor's Suffering in Marriage An Analytical Study of the Novel (Barhumi Barhumi) by Shalom Darwish

Abstract:

The phenomenon of child marriage is one of the most serious issues affecting societies. It is not a product of the modern era, but rather a long-standing issue that has plagued most societies due to prevailing cultural norms, whether religious or social. The significance of this study stems from the importance of social stability and the well-being of the fundamental unit of society, the family, which forms the cornerstone of social upbringing. The family is the first environment responsible for raising generations that contribute to the growth and development of society. This research sheds light on the stages of suffering experienced by underage girls in marriage and their attachment to the world of childhood within the Jewish-Iraqi community during the pre-1950 era. The study is based on the analysis of the novel *Barhumi Barhumi* by the Iraqi Jewish Writer Shalom Darwish.

© 2025 LARK, College of Art, Wasit University

DOI: <https://doi.org/10.31185/lark.4411>

مراحل معاناة المقاصر عند الزواج دراسة تحليلية في رواية (برهومي برهومي) للكاتب شالوم درويش

م. د. رعد حسن علي العتاي /جامعة واسط / كلية الآداب / قسم علم الاجتماع

ملخص

تعد ظاهرة زواج القاصر من الظواهر الخطيرة في المجتمعات ، وهي ليست وليدة العصر الحالي ، انما هي ظاهرة قديمة عانت منها اغلب المجتمعات بسبب الثقافات السائدة فيها سواء أكانت دينية ام اجتماعية , لذلك فان اهمية البحث مستمدة من اهمية الاستقرار المجتمعي وصلاح حجر الاساس لكل مجتمع ، الا وهي الاسرة التي تعد اساس التنشئة الاجتماعية ؛ لأنها الحاضن الاول في تربية الاجيال التي تسهم في نمو المجتمع وتطويره. وفي هذا البحث نسلط الضوء على مراحل المعاناة التي تعاني منها الفتاة القاصر عند الزواج ومدى تمسكها بعالم الطفولة في المجتمع اليهودي العراقي في حقبة ما قبل عام 1950 ، وذلك بدراسة وتحليل رواية (برهومي برهومي) للكاتب اليهودي العراقي سلام درويش.

كلمات افتتاحية: مراحل ,معاناة , القاصر, الزواج, تحليلية, برهومي

مجلد لارك للدراسات والبحوث الإنسانية والاجتماعية

مאת: מ.ד. רעד חשן עלי אל-אתאבי אוניברסיטת/וואסית פקולטת הארתס

סיכום:

תופעת נישואי הקטין היא אחת התופעות המסוכנות בחברות, והיא אינה תוצר של העידן הנוכחי, אלא היא תופעה עתיקה שרוב החברות סבלו ממנה בגלל התרבויות המיינסטרים בהן, בין אם דתיות או חברתיות. לכן, חשיבות המחקר נובעת מחשיבות היציבות החברתית ושלמותה של אבן היסוד של כל חברה, שהיא המשפחה הנחשבת לבסיס הסוציאליזציה מכיוון שהיא האחראית הראשונה בגידול הדורות התורמים צמיחה והתפתחות של החברה. במחקר זה שופכים אור על שלבי סבלנותן של ילדות קטינות בנישואין ומידת התקשרותן לעולם הילדות בחברה היהודית העיראקית בתקופה שלפני 1950, באמצעות לימוד וניתוח הרומן (ברהומי ברהומי) מאת הסופר היהודי העיראקי שלאם דרוויש.

מילות פתיחה: שלבי, סבל, הקטין, נישואין, אנליטי, ברהומי

מבוא:

בעיית מחקר:

לנישואין של קטין השפעות שליליות רבות, ואין השפעה חיובית מסוג זה, נישואים אלה מובילים להתמוטטות הקשרים החברתיים והתפוררות את המשפחות בגלל חוסר יכולתה של הקטינה לקחת אחריות בבית בעלה ולבנות משפחה וגידול ילדים, ופתרונה של בעיה שיש שווה בין האיש והאישה מבחינת בגרות, גיל ותרבות

חשיבות המחקר:

- 1- הכירו את קונספט הקטין וההתקשרות שלה בימי ילדות.
- 2 - הסבר על הסבל הפסיכולוגי של הקטינה בתקופת האירוסין
- 3- הסבר על הסבל הפסיכולוגי והפיזי של הקטין במהלך הנישואין.
- 4- הסבר על סבלו של הקטינה פסיכולוגית, פיזית וחברתית לאחר הנישואין

מחקרים

קודמים:

- 1- عفنان مهاوش شرقي وعذاب حميد ذيب, زواج القاصرات بين يهود العراق في الرواية العبرية المعاصرة رواية (فرايم فرايم) لشالوم דרויש نموذجاً, بحث في كلية التربية / جامعة الانبار تناولوا فيه:
المبحث الاول: دوافع الاسرة في تزويج ابنتهم الصغيرة من رجل كبير السن.
المبحث الثاني: دوافع العريس للزواج من فتاة صغيرة.
المبحث الثالث: موقف الشريعة اليهودية من زواج الفتاة الصغيرة وما يترتب عليها من اثار نفسية.

מתודולוגיית מחקר:

מחקר זה כולל ארבעה פרקי משנה :

- ראשון:** רומן (פריים פריים) לסופר שלום דרויש כולל ביוגרפית הסופר ונושא של הרומן
שיני: כולל נושא קונספט הקטין והתקשרותו לימי ילדות.
שילישי: הסבל הפסיכולוגי של הקטין בתקופת האירוסין .
רביעי: הסבל הפסיכולוגי והפיזי של הקטין במהלך הנישואין.
חמישי: סבלו של הקטין פסיכולוגי, פיזי וחברתי לאחר הנישואין.

ראשון: רומן (פריים פריים) לסופר שלום דרויש

א- ביוגרפיה של הסופר :

שלום דרויש נולד בשנת 1913 בעיירה עלי אל-גרבי שבדרום עיראק, שם חיו מספר משפחות יהודיות מאז שנות השבעים של המאה התשע-עשרה, לצד רוב מוסלמי שיעי. אביו היה סוחר בדים ממוצא כורדי מארביל, ואמו הייתה מבגדד, דרויש למד בבית ספר ממשלתי בו למדו ילדים מוסלמים ויהודים יחד,

כאשר לימודי הדת התנהלו בנפרד, וכל קהילה הייתה לה מורה משלה. בשנת 1921, לאחר מות אביו, עברה משפחתו לבגדד. הוא למד בבית הספר "מדרש תלמוד תורה", שם הדגש היה על לימודי דת, ולאחר מכן עבר לבית הספר הלאומי בשכונת עבאס אפנדי, תחת ניהולו של המחנך היהודי-עיראקי עזרא חדד (1900-1972). בהמשך, עבר דרוויש לבית הספר "רחל שחם" ולבסוף למד בבית הספר התיכון המרכזי בערב. בשנת 1938, הוא סיים את לימודיו בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בגדד (Snir, 2021: 177).

שלום דרוויש היה מעורה בחיים הצבוריים, החברתיים והתרבותיים בעיראק, הוא שימש כמזכיר הקהילה היהודית שם היה עורך-דין מצליח ועיתונאי ידוע, בראשית דרכו הספרותית, אף כתב ותרגם מספר מחזות שהועלו על במות של להקות חובבים יהודית (דרוויש, 1986: 7), דרוויש הצטיין בסיפוריו החברתיים הריאליסטיים ותיאר את האדם הפשוט ואת בעיותיו, גם כן חדר עמוק לתוך נפשם של ההמונים והציג אותם בצורה הומניסטית משכנעת השובה את הלבבאמנות ההבעה (שמואל מורה, 1981: 108).

דרוויש כתב כמה רומנים למשל רומן (ברהמיני ברהמיני) שהוא יצירה ספרותית חשובה המציגה מבט נדיר על חייהם של יהודים עיראקים במהלך אמצע המאה העשרים. הרומן משך תשומת לב בזכות התיאור האותנטי של מאבקי הקהילה וחקירת הזהויות המורכבות (Somekh, S. 2003: 182). הרומן משקף את הגוברת בקרב יהודים עיראקים ואת ההגירה שבעקבותיה לישראל. הוא מציג את המציאות התרבותית, החברתית והפוליטית של יהודי עיראק, ומדגיש את חשיבות החקירה של זהות, מורשת וקהילה להבנה מעמיקה יותר של ההיסטוריה והספרות היהודית-עיראקית. (Cohen, 1973: 34), דרוויש פרסם סיפורים קצרים, שירה וביקורת ספרותית ופוליטית בכתבי עת עיראקים ובראשם כתב העת הספרותי היהודי אל-חאצד, לו כתב טור ביקורתי-סאטירי קבוע בשם "הרהורי השטן" ופרסם בו באופן קבוע דברי ספרות ושירה. הוא פרסם שני קובצי סיפורים קצרים בעודו בעיראק: (בני חורין ועבדים, 1941) ו(חלק מהאנשים, 1948). אחד מהסיפורים הקצרים המופיע בספרים אלו, (שיירה מן הכפר) הוא נפטר בחיפה בשנת 1997 (he.wikipedia).

ב- נושא הרומן :

רומן (פריים – פריים) מתארת את החברה היהודית בעיראק ואת חיי האשה ובעיותה, על רקע של נישואי קטינה עם גבר עשיר ומבוגר, רומן זה אחד הנסיונות המעטים בספרות העברית החדשה הדנים בחיי יהודי עיראק בגולה, גם כן הרומן בעצם מונולוג ארוך ומזעזע של קטין (דוריס) שמשפחתה

החליטה להשיאה לאיש עשיר ומבוגר (יהודה) כשהיתה בת אחת- עשרה שנה בלבד, המבנה החמולתי של המשפחה במזרח גורס קולקטיביות שאינה מותירה פתח לאינדיווידואליות, ובוודאי לא לרגשותיה של ילדה קטנה ותהיה יקרה ככל שתהיה, זאת משום שהקולקטיב עדיף על הפרט- כלומר טובת המשפחה הגדולה עדיפה על-פני טובת הילדה ורגשותיה ... לכן החלצים הנפשיים שהופעלו על הילדה היו מוצדקים בעיני המשפחה משום שהיו לטובת הכלל, תיאור המאבק בלב הילדה הנאלצת בגיל רך לנטוש את עולם-הילדות כשעדיין חשקה נפשה במשחק עם בני גילה, ולעבור לעולמה של אישה נשואה שתפקידה להביא ילדים... זהו באמת מאבק אכזרי בין מנהגים ומסורת מקודשים שמטרתם לשרת את הקולקטיב ובין הפרט הבודד השואף לחירות ולהינתקות מכבלי המסורת המשעבדת אותו, אמנם מנהג זה של נישואי קטינות עם גברים מבוגרים הוא עדיין שריר וקיים במזרח, אולם לפי עדותו של המספר, פרשת נישואיה של דוריס (המבוססת על מקרה אמיתי שאירע בבגדאד) היה אחת המקרים הנדירים ואולי האחרונים במקרב הקהילה היהודית בעיראק מסוף שנות השלושים וראשית שנות הארבעים... המחבר מבליט את כיעורו של המנהג הזה, את שיעבודה של האישה בנפשה וברצונה, את השיטות והלחצים הפסיכולוגיים המופעלים על הקטינות.

ההתרחשויות של הרומן מתחילות בזכרונות ילדותה של דוריס וחברה דוד. לדוריס הייתה אחות גדולה בשם רבקה והיא הייתה יפה מאוד. יום אחד, מחזר בשם יהודה הציע נישואים לרבקה. הוא היה איש זקן ועשיר, אבל רבקה דחתה אותו באופן מוחלט, אבל משפחתה של רבקה נצמד לחתן אז המשפחה החליטה שדוריס בת התשע תהיה הכלה במקום אחותה רבקה, דודה דינה מתחילה לשכנע את דוריס לקבל נישואים ליהודה העשיר. אז הסבל של דוריס מתחיל לכן המחבר מספר את אירועי הרומן דרך לשונה של דוריס. לאשר את הסבל שחשה כשנשואה הנישואין הועלה איתה, וגם במהלך האירוסין, הנישואין ואחריהם.

שיני : קונספט הקטין והתקשרותו לימי ילדות.

קטין הוא מונח עכשווי שפירושו ילדה שלא הגיעה לגיל נישואין, כלומר, היא מתחת לגיל שמונה עשרה (خالد, 2019: 131) לפיכך, נישואי קטינים הם אלה המתקיימים לפני גיל ההתבגרות, שהוא שמונה עשרה, גם אם הם מתאימים לחוזה משפטי. (حسنين, 2009: 46) כלומר, ילדה מתחתנת לפני המחזור וההתבגרות, והתבגרות היא פרק הזמן שבו ילדה הופכת מילדה למבוגרת, ובתקופה זו מתרחשים שינויים פיזיולוגיים ופסיכולוגיים רבים ועל פני תקופה של שנתיים עד שש שנים וקשור לגורמים גנטיים, חיים ובריאותיים. (الفايز, 2012: 2).

ברומן פריים פריים, אנו מבחינים כי גיבורת הרומן היא מתחת לגיל ההתבגרות, דודה דינה שאלה את דוריס ((בת כמה את דוריס ? דוריס בת עשרה דודה – שיקרתי בהוסיפי שנה לתשע שנותי)) (דרויש, 1986: 32) דרך ההציטוט גילינו שגילה של הילדה הוא תשע שנים, ילדה בגיל זה נחשבת לקטינה ואינה יכולה להינשא, כמו כן, בגיל זה הילדה קשורה לעולם שלה, כלומר לעולם הילדות, קשר זה נשאר גם לאחר הנישואין. דוריס מדברת על עולמה ואומרת: ((כשאני פונה אחורה, ומהרהרת בקורות חיי מימי-ילדותי, אין בלבי זעם וטינה. כלללא. לפעמים, מדי הרהרי על גורלי, עולה בי אפילו חיור. בהיותי בת חמש, שלחו אותי ל"חדר" יום יום הלכתי לשם עם דוד שכני היינו הולכים שלובי ידיים גם בחדר ישבנו זה ליד זה, דוד היה מבוגר ממני בשנתיים, הוא היה חזק ויפה מכל ילדי השכונה, אני הערצתי אותו והוא דבק בי כפי שאני דבקתי בו. האם היתה זו אהבה? ייתכן אבל היתה זו אהבת ילדים, דוד נהג להפתיע אותי: מדי פעם היה שלוף מכיס מעילו מקל סוכר לבן מעוטר בפסים ורדרדים "גרגרי" ונותן לי לכרסם, ... דוד היה קונה לי את מתנותיו במעות שקבל מהוריו מדי בוקר, הוא נהנה להפתיע אותי ולשמח את לבי...., דוד היה מנהיגם של הילדים הם נשמעו לו ללאערעור, וכל ילדי השכונה ידעו שאני שיככת לדוד והוא שייך לי ואף ילד לא העז להתגרות בי)) (דרויש, 1986: 23).

דוריס הייתה בת תשע היא הייתה ילדה קשורה לעולם הילדות ששייך לו. היא לא בוגרת מספיק כדי לקבל נישואים לגבר מבוגר.

בציטוט לעיל דוריס פותחת את הרומן בדיבור על ילדותה ותמימותה וחבירה הטוב והקרוב דוד היא זוכרת את ימי בית הספר שלה ומשחקים ברחוב עם הילדים, גם כן היא מספרת על חזק הקשר שלה עם דוד, שנהג לקנות לה ממתקים, ואיך היא הייתה יוצאת איתו בשכונה ומתארת אותו כאמיץ וחזק וכל הילדים מפחדים ממנו, דוד היה חבר ומאהב שלה מילדות.

ציטוט הוא זיכרונותיה של ילדה קטינה התחתנה וכותב הסיפור השתמש בה כדובר כדי לספר את אירועי הסיפור אחרי כמה שנים מנישואיה, לכן היא זוכרת את ימי הילדות היפים כשהייתה בת חמש ואת העולם שנמנע ממנה. זה גורם לה להרגיש בניכור זמני שמוביל לתחושה הנוסטלגיה כלפי עבר היפה, רחוק מאחריות ובעיות של הנישואין.

אחר האירוסין, דוריס עדיין קשורה לעולם ילדותה בגלל שהיא קטינה, בציטוט הבא שהוא דיאלוג בינה לבין דודה דינה, דוריס מבקשת מדודתה לצאת לרחוב כדי לשחק עם הילדים, ((- דודה ! אני מתה לראות את הילדים משחקים במגרש. מותר? - מובן, ילדתי המסכנה. מותר ועוד איך מותר. צאי,

ואם תרצני להשתתף במשחק, עשי זאת, אולם אל תתעלפי. כל זמן שתרגישי טוב, המשיחי לשחק , אני אדאג להורים יאללה צאי! יצאתי בריצה. לא הסתכלתי ימינה או שמאלה. כדי שאיש לא יעצור בעדי. ברחבה

חיפשתי את שאהבה נפשי, חפשתיו ולא מצאתיו. קראתי לו ולא ענני. הילדים ידעו את מי באתי לחפש והרגישו במבוכתי.) (דרוויש, 1986: 57).

כאן אנחנו מוצאים שדוריס כמהה לצאת לרחוב לשחק עם הילדים ומחפשת את חבר שלה דווד. גם כן אנחנו מוצאים שהילדים הופתעו שהיא יצאה איתם משום שהם היו יודעים כי דוריס כבר מאורסת ואחרי לכך תתחתן. אבל החביר שלה לא היה שם ולא יבוא.

יותר מדאי הדודה אפשרה לה לצאת כדי להקל את הלחץ הפסיכולוגי שמרגישה בו אז. הדודה רצתה להבין את דוריס שאפשר לצאת עכשיו ולשחק עם הילדים אבל אחרי החתונה אי אפשר לעשות כך, משום שבזמן ההוא אף חייבה לתשומת לב בבעלך והמשבחה. כאן אנו רוצים לומר שיש הרבה ציטוטים ברומן מגלים לנו את ההתקשרות של דוריס בעולם הילדות. אבל ציטוטים שלמעלה מספיקים כדוגמה לכך.

שילישי: הסבל הפסיכולוגי של הקטין בתקופת האירוסין.
תקופת האירוסין היא תקופה גורלית בחייה של אישה, בתקופה זו ייקבע גורלה שילווח אותה לאורך החייה. אבל התקופה הזו לא נותנת לה יותר מהזדמנות להסתכל לפניו של הארוס שלה והדיבור אתו.) (حبش, 2008: 9). ישנן השפעות פסיכולוגיות של נישואי קטינים, החשובה שבהן היא מניעת חוויה של ילדות, שאם עוברת בשלווה, הילדה גדלה והופכת לאדם נורמלי, לכן מניעת קטין לחיות את ילדותה מובילה למחלות פסיכולוגיות כמו היסטריה, דיכאון, חרדה, הפרעות אישיות ועוד.) (حمه, 2020: 92).
זה קורה אם שני הארוסים הם מבוגרים וקרובים לגילם. אבל הבעיות שקורות לילדה קטינה בתקופת האירוסין הן רבות, במיוחד אם היה הארוס שלה מבוגר ממנה. כאן נשתמש בכמה טקסטים מהרומן כדוגמה כדי להכיר את הבעיות החשובות ביותר שקטינים סובלים במהלך תקופת האירוסין.

לפני האירוסין, המשפחה מתחילה לשכנע את הילדה כדי להסכים בעניין החתונה וזה יהיה דרך האדם הקרוב לילדה, דודה דינה היא שמילאה את התפקיד הזה, הדיאלוג הבה בין דוריס והדודה דינה: ((-
בואי, דוריס! התקרבי אלי. התקרבי אליה חיבבתי את דודתי... דודה דינה חיבקה אותי וליטפה את שיערי ... – כך אז מתי יצמחו לך? בעוד שנה שנתיים שימתין לו! את יפהפיה דוריס. תשגעי את כולם. את כבר בחורה. סבתי התחתנה בת שתים-עשרה ואת בת עשר. ומה יקרה אם ימתין לו

עוד שנה או שנתיים ? שיחכה עוד קצת.אם בעוד לו ילך ויחפש אצל אחרים. דוריס את יותר חכמה מרבקה זוהי הזדמנות שאינה חוזרת. עשיר כזה לא יבוא לכן יותר. הוא יושב אותך על ברכיו, יפנק אותך ויעשה לך דברים משגעים)) (דרוויש, 1986: 32-33).

בציטוט זה מוצאים את עוצמת הקשר בין דוריס לדודה דינה, איפה הדודה מלטפת את דוריס ומדברת איתה כדי לשכנע אותה בארוס, גם כן הדודה זוכרת שהוא איש עשיר ואי אפשר לסרב אותו, כמו כן, אם היא תדחה אותו, הוא ילך לבחורה אחרת אז זו הזדמנות שאסור לפספס, כאן מתחיל הקונפליקט הפסיכולוגי של דוריס, קונפליקט פנימי בגלל ההתעקשות של הדודה כדי להסכים באיש מבוגר ממנה אבל עשיר, אדם לא יודעת אתו כלום רק הוא איש עשיר. דודה רוצה שדוריס תסכים גם אם תחכה שנה-שנתיים ואז תתחתן, כאן אנו מוצאים את דוריס במאבק פנימי בין אישור לדחייה.

לאחר שהתגברה העייפות הפסיכולוגית של דוריס בגלל החשיבה בנושא אירוסין החליטה לצאת ברחוב כדי לברוח את הלחצים המשפחתיים והפסיכולוגיים אלא הדודה כבר נמצאה שם וחסמה את דרכה: (-) לאן דוריס? – לראות את הילדים מסתקים. – איזה משחק? אילו ילדים? מחר האירוסין. אסור שיראו אותך משחקת בחוץ, שמעת? חזרי מהר לחדרך. חזרתי לחזרי נבוכה. ישבתי בפניה ובכיתי הרבה עד שנכנסו לשם אחיותי. שתי אחיותי הבוגרות נשואות ניגשו אלי מצטחקות כשמצב רוחן עליז ותוקפני. – דוריס את יודעת מה זו חתונה? – כן...אני חושבת שכן. – את

לא יודעת מה יעשה לך החתן במיטה? – במיטה? מה יעשה לי?... נראה שהן נדברו ביניהן להתל בי. למעשה היתה זו מזימה של רשעות וקינאה. מה יעשה לך? שום דבר, בסוף הכל יכניס לך מקל קטן בין הרגליים במקום של הפיפי. החוורתי מעט והתחלתי להיאנח חרישית...)) (דרוויש, 1986: 38).

בציטוט לעיל הסופר מגלה את הסבל של דוריס. ותחושת ההתקשרות שלה לעולם הילדות אבל הדודה אוסרת עליה לצאת לרחוב לשחק עם הילדים, ולאחר שחזרה הביתה, היא ישבה בפנית חזרה ובכתה הרבה כי היא מרגישה כאילו פשטו ממנה את עולמה, ולהיכנס לעולם אחר שאינו ידוע לה. גם כן היא חשה מפוחדת לאחר שיחתה עם אחיותיה שדברו איתה על חיי נישואים באופן סרקסטית, מה שהגביר את הפחד והעצב שלה מחיי הנישואין.

אחרי הדיאלוג של דוריס עם אחיותיה, הוזכרו נושאים קשורים ליחסים זוגיים ומיניים וכידוע, שכל הנושאים הללו אינם ידועים לדוריס, איפה מדברים על הדם שיוצא והכניס את המקל הקטן בין הירכיים...וכן, כל דברים אילו גרמו לדוריס להיות יותר עצבנית ופחדת מנישואים. אז הסופר משאיר

את הנרטיב לדוריס כדי לחשוף את הסבל הפסיכולוגי, הקונפליקט הפנימי והפחד שלה מהעולם החדש. (לאחר שנרדפתי על-ידי זוועת הקינג-קונג פקדואותי סיוטיהמקל הנכנס והדם היוצא. לא העזתי לשאול דבר את דודתי. רצייתי להאמין שהיתה זו רק אמתלה התעללו בי. הכל התערבב במוחי הקטן, ולא יכולתי להבחין מהי אמת ומהי כזב. ימי לא היו ימים והלילות היו שחורים משחור, בלילות לקחה אותי אמי למיטתה והשכיבה אותי לצדה היא היתה מחבקת אותי ומקרבת אותי. כל אמת שהתעוררתי משנתי בזעקות, רוטטת, מזועזעת, הייתי מבחינה בככיה החרישי. ימים קשיים עברו עלי, הייתי מהלכת הוזה, כשרגלי כושלות, הייתי חסרת תיאבון. פני חוורו וגופי כחש אחת מאחיותי כינתה אותי "עוף שחוט ומרוט" הייתי שומעת אותן מדברות: - יראה אותה הארוס ויברח. - אני חושבת שהיא מתגעגעת למשחקי הילדים, כלאנו אותה בתוך הבית. תנו לה לנשום אוויר ולשחק עם הילדים... הביטו איך הצטמקה הילדה.)). (דרויש, 1986: 40-41).

אנחנו מוצאים שדוריס חשפה הרבה מהסבל שלה בציטוט לעיל. היא מדברת על סיוטים, פחד, בלבול, חוסר תיאבון, חוסר אוכל, חולשה בגופה, חוסר שינה ובכי. היא חוששת שהמקל יחורר אותה ויגרם לה לדימום, ואינה יכולה לספר את זה לדודה שלה. היא מבולבלת, העובדות שלה מבולבלות, והמוח הקטן שלה סוער. גם כן היא מגלה לנו איך שעברו לה זמנים קשים. וכבר שכל בני המשפחה שמו לב לזה. גם היא מתארת איך אמה הייתה מחבקת אותה ומרחמת עליה ולשכב איתה במיטה שלה כדי להפיג את הלחץ הפסיכולוגי שממנו סבלה

לא רק זה, אלא שמצבה הפסיכולוגי הרע השפיע על המראה שלה ואיך שרזה גופה הקטן בגלל חוסר באוכל ואובדן התיאבון, אף אחיותיה דומים אותה לעוף שחוט. יותר מדי בני משפחה היו יודעים שהמעצר שלה בבית ואי אפשר לה לצאת החוצה היה לו השפעה שלילית עליה, משום שהם יודעים כי היא עדיין ילדה ונצמדת לעולם הילדות.

מוצאים שחלק מבני המשפחה היו חשויים שלא בשבילה, אלא כדי שהארוס לא יראה אותה במצב העגום הזה ויעזוב אותה, דוריס ידעה שהעניין שלהם בה היה כדי לשמר את הארוס העשיר וזה מחמיר את מצבה הפסיכולוגי כי היא מרגישה לבד בעולם הזה ואין לה מי שאכפת לו ממנה.

יש סבל נוסף לדוריס, הסבל של יום האירוסין והפגישה הראשונה עם הארוס העשיר שלה, יהודה. שהסופר מגלה לנו את הסבל של דוריס בסיגנון ברור וישיר דרך התנהגותה הלא מודעת כלפי מחזרים, הסופר מדברת בשם דוריס: ((המתנו שעה ארוכה לבואו של המיועד. עד אז הספקתי להקיא פעמיים. רק דודה דינה ידעה מה עובר עלי ... בכל פעם שחשתי ברע .. לקחה אותי לחדר האמבטיה

עמדה לידי כשהיקאתי... נכנס המיועד להיות הארוס שלי, לארוסי היה גוף מגושם, חשיתיכאילו אני זבוז לעומתו. כאשר כולם דיברו עם כולם בקול רם, ושכחו את דבר קיומי, חשתי שנפתח לפניי פתח הצלה. התגנבתי לשירותיים. ישבתי שם ובכיתי... אני בצרה גדולה? געיתי בבכי. דינה אשר שמעה את אנחותי הלכה לחפש אותי. כשגילתה היכן אני נמצאת, התדפקה על הדלת. – דוריס! למה את מסתרת? זהו יום שמחתך וכלם רוצים לראות אותך, יהודה ארוסך הביא לך מתנה יקרה מאוד והו רוצה להושיבך על ברכיו ולפנק אותך. חזרתי לחדר השמחה ועמדתי ליד יהודה.. עמדתי חסרת-אונים כשכל המשפחה ניצבת מסביבי.. והרגשתי רע. יהודה הרים אותי כאילו הייתי נוצה והושיב אותי על ברכיו... חיבק אותי וקירב את פיו לפי כשהוא מנסה לנשק אותי, ריח העראק שנדף מפיו. לא יכלתי לשאת אותו. ניתקתי את עצמי מחיקו והוא הירפה. רק הספקתי להתרחק מרחק שני צעדים, והיקאתי על רצפת החדר. השמחה הושבתה, כולם היו נבוכים. דודתי ניקתה אותי והשיבה את נפשי. אמרתי לה שאני רוצה לישון. היא הסכימה שאלך לחדרי רק אם אבטיח שאיפרד מהאורחים לכשירצו ללכת ושאיחייך ליהודה. הנעתי בראשי לאות (הסכמה). (דרויש, 1986 : 46-47-48).

כאן אנו מוצאים שהסבל שלה מתחיל מהרגעים הראשונים לפני שהמחזרים באים בשביל האירוסין. הסופר ביטא את מצבה הפסיכולוגי הרע של דוריס מתוך תיאורו לה כי היא הקיאה לפני כל האורחים, והסיבה לכך הייתה שהיא הסתירה את רגשותיה הרעים מאחרים, רק הדודה דינה היתה יודעת את כל דבר, אבל דוריס לא יכלה לעשות את זה, לכך מצבה נחשף בפני כולם בהקאות.

כשהגיעו המחזרים והיא ראתה את הארוס שלה בפעם הראשונה, היא הופתעה כי הגוף שלו היה כל כך ענק לכן היא תיארה את עצמה כזבוב בהשוואה אליו. הפחד שלה גרם לה לברוח מכולם וללכת לשירותים ובגלל הלחצים הרבים פרצתה בבכי, היא מרגישה כי היא בבעיה גדולה קשה לשאת אותה ולצאת ממנה בשלום. אבל דודה דינה היא היחידה שתמיד עומדת לצידה ומדברת איתה, על מנת להקל את הלחצים הפסיכולוגיים שמהם סובלת דוריס ולהסיר את הפחדים שלה מנישואין, הדודה ביקשה מדוריס ללכת לארוסה ולשבת בזרועותיו.

כן, דודה דינה הצליחה לשכנע את דוריס לחזור לאורחים ולשבת ליד הארוס שלה יהודה. הסופר מתאר כיצד ניסה יהודה להתקרב לדוריס. כמו שיהודה הרגיש שדוריס מפחדת ממנו, אז הוא תפס אותה וגרם לה לשבת לידו, אבל היא לא הרגישה טוב.

הארוס ניסה להתקרב אל דוריס, אז הוא הרים אותה כמו נוצה והושיב אותה על ברכיו, התחבק עמה ורצה לנשק אותה, אבל היא ברחה ממנו והקיאה לעיני כולם בגלל ריח האלכוהול שהגיע מפיו. ההקאות שלה הן עדות שהיא לא יכולה לשאת להיות קרובה אליו. אבל למרות כל כך, היא רצתה לרצות את משפחתה ולהסכים להתחתן עם גבר שהיה מבוגר ממנה, אבל עשיר. למרות דחייתה הפסיכולוגית ממנו, היא רמסה את עצמה ונכנעה לצוואה של משפחתה. יש הרבה ציטוטים שחושפים לנו את סבלה של הקטין בתקופת האירוסין, אלא אנו נסתפק בציטוטים הללו כראיה לסיבילנותה.

רביעי: הסבל הפסיכולוגי והפיזי של הקטין במהלך הנישואין.

הפרש הגילאים בין בני זוג משחק תפקיד מרכזי בהתרחשותן של בעיות ומחלוקות בין בני זוג כי ההבדל בגילאים מביא להבדל בנטיית וברצונות. כי כל אחד הוא מדור שיש לו רעיונות ודרך חיים משלו והטיפול שלו שונה מהצד השני, מה שגורם לחוסר הרמוניה וחוסר הבנה בין בני זוג, דבר שמובילה לקונפליקטים ומתחים המסתיימים בהתפוררות ובקריסת המשפחה. (السبعالي, 2013: 13).

הסבל הראשון של דוריס בתקופת הנישואין התחיל ביום חוזה נישואין, איפה שהרב התנגד לגילה של הכלה, הסופר מתאר לנו את העניין דרך דוריס, היא אומרת: ((בערב הופיע בביתנו גבר שזקנו ארוך. אמרו ששמו חכם שמעון. ושהוא עורך נישואין. הוא שלף מכיסו פנקס קטן ורשם על אודותי פרטים שסיפרו לו הורי. כל זמן שכתב, לא הסיר עינו ממני כמו שאינו מאמין שילדה זו הי הי הכלה. – בת כמה היא? – כמעט עשר. – מה זה "כמעט"? – זאת אומרת בעוד חודשים אחדים-גמגם אבא. – אז תגיד בת תשע. אין דבר אין הגבלה בגיל מותר להשיא בכל גיל... – עד מתי יחכה? והרי הוא כבר בן שלושים וחמש. חכם שמעון הביט בעיניים סלחניות באותו בחור, וענה לו: "והרי זה היה תנאי ראשון. הלוא ידוע שהכלה היא אך ילדה בת תשע, ואיך יבוא אליה לפני שתקבל? אסור!" (((דרויש, 1986: 44-47)

בציטוט זה אנו מבחינים כי החכם אינו משוכנע בגילה של דוריס. הוא התנגד לגילה הצעיר, ועל פי חוקי ההלכה היהודית, אסור לה להינשא. אבל אביה של דוריס, דרך הדיאלוג שלו עם החכם רצה לשכנע אותו להשלים את החוזה. ותחכה תקופה עד שתגדל קצת ואז תתחתן. גם כן החכם דיבר עם יהודה בבז, הוא היה מנסה להעביר לו את הרעיון שאתה הרבה יותר מבוגר ממנה. ואיך אפשר להסתכן להתחתן עם ילדה קטינה? בת תשע זה לא אפשרי. אין ספק שלמצב ולגישה הזו הייתה השפעה שלילית על דוריס, הדבר שמגביר את הפחד שלה מחיי נישואים ומהעתיד הלא ידוע.

יום החינה מגיע, יום טקס מיוחד לפני יום החתונה. ליל החינה הוא לילה חשוב ומכריע בחיי כל חתן וכלה, מכיוון שהוא נושא בתוכנו קונוטציות חברתיות ופסיכולוגיות רבות כאחד. כל חברה אנושית נדרשת לנקוט כמה צעדים בעלי אופי חגיגי לפני הנישואין, כדי להכין את החתן והכלה לליל הכלולות (عمران, 2011: 174). זהו מנהג מזרחי שנחגג על ידי משפחת הכלה, שבו נשים מתאספות כדי לתרגל טקסים ומסורות רבות, כגון לשים חינה על הידיים והרגליים של הכלה, וללמד אותה כמה דברים הקשורים לחיי הזוגיות והמיניים שלה, אבל דוריס לא הייתה בעמדה להבין את זאת, איפה היא מגלה לנו את סבלה בלילה הזה, ואומרת: ((ה"חינה". מסתפקים בהלבשת כדורים קטנים על קצות אצבעותיה למשך זמן קצר... אני הסתכלתי מהצד, שמעתי ולא הבינתי דבר... קפצו מחשבתי אל יהודה, אלוהים ישמור אותי מן התעלולים הצפויים לי בערב נורא ואיום זה, הערב האמור להיות ערב שמחתי. איזו שמחה היא שמחתי? כולם ישמחו מלבדי. אמת. אני חרדה כל-כך והמומה. אני כה זעירה בתוך הערב-רב של מבוגרים, גברים ונשים שכלם יודעים מה הם רוצים ומה צפוי לי, כשרק אני מתהלכת כקטנה שאינה יודעת דבר.)). (דרויש, 1986: 84).

בציטוט לעיל, מגלים שדוריס מפחדת מעצמה ומתגובתיה באותו לילה. כפי שהיא מתארת את ערב הלילה הזה בערב נורא ואיום, בעוד שזה היה אמור להיות ערב של שמחה ואושר, אבל כל הקטינות מרגישות רע בלילה זאת. גם כן דוריס מתארת את אוירת השמחה והאושר שכולם חשים חוץ ממנה, בגלל שהיא הייתה מרגישה בעצוב, עייפה ומאוכזבת. היא נימקה זאת בכך שהיא צעירה ולא מבינה דבר על המתרחש, ומשווה את עצמה לאחרים שמבוגרים ממנה, גברים ונשים כאחד שהרגישו באושר ושמחה, זה גם היא חושפת את הידע שלה עליהם ואת מה שהם רוצים ממנה באותו לילה, אבל זה היה שונה עבורה כפי שהיא מתארת את עצמה בסוף הציטוט כי היא אסירה כמו ילדה שלא יודעת כלום על מה שקורה. כאן אנו מוצאים את תחילת הסבל של תקופת הנישואין והפחד וחרדה שחשה קטינה לפני הכניסה לבית הזוגי ומה יקרה לה בליל הכלולות.

הסופר עדיין מתאר את רגשותיה של דוריס בליל החינה, ובמהלך החגיגה והתרגול של טקסי שמחה, דוריס מתחילה לחשוף את הסבל שלה באמצעות דיבור לעצמה ולאחר מכן דיבור עם דודתה דינה: ((ישבתי בחיקו של יהודה... אך לא יכולתי לשאת את נשיקות פיו שנדפו ממנו ריחות עארק וטבק. אלו כמעט הוציאו אותי מדעתי. דינה היתה כמלאך הגואל. – איך את מרגישה דוריס? אולי את רוצה ששירותים? אל תתביישי, והרי זה טבעי. כשהנהנתי בראשי הרימה אותי מעל ברכיו של יהודה ורצה איתי לכיוון האחר... לא הצטרפתי לשום מקום, רק רציתי להינתק מחיקו של יהודה

. הסירחון של בית השימוש היה עדיף . – אמרי לי דוריס את לא שמחה? – לא אני רוצה למות.
 – למה? מה חסר לך? מה את רוצה? רק תגידי! – מה אני רוצה? יותר חשוב שתדעי מה שאינני
 רוצה. – מה? – את יהודה . אל תחזירי אותי אליו. – שיהיה ככה , דוריס. אחזיר אותך לכיסא שלך.
 נתחיל בטקס ה"חינה" אסור שיידע שאת אינך רוצה בו – שלא יידע. אבל אני כבר מואסת בו.))
 (דרוויש , 1986 :86-87).

כאן אנו מוצאים את דוריס מתארת אותה יושבת בחיק בעלה יהודה, ואיך הרגישה מועקה וסלידה בגלל
 הריח המגעיל שיצא מפיו כשהוא נישק אותה, היא לא יכלה לשאת את זה, אז תיארה את עצמה כי היא
 תשתגע. אבל אז הגיע אליה המושיע שלה, והיא הייתה דודתה דינה, שחשה בכאב, עצבות ומצוקת שלה.
 ודרך הדיאלוג בין דודה דינה ודוריס, אנו מוצאים שהדודה הצילה את דוריס מהמצב הזה, אך זמנית.
 נוסף לכך דוריס העדיפה לשבת בשירותים מאשר לשבת ליד יהודה, גם כן היא העדיפה את ריח
 האמבטיה על פני ריח הנשימה שלו. דרך תיאור זה אנו מגלים שדוריס הגיעה לשלב של דחייה מוחלטת
 של להינשא ליהודה. אבל הדודה מתחילה לשכנע אותה לחזור ליהודה ולהתנהג כרגיל, כדי שבעלה לא
 ירגיש שהיא דוחה אותו, ואינה יכולה לסבול לשבת לידו או שהוא נוגע בה. אבל זה לא היה אכפת לה,
 גם היא הביעה שהיא מעדיפה למות מאשר לקבל את המצב הזה. בסופו של דבר, דודה דינה החזירה את
 דוריס ליהודה, אבל דוריס לא דאגה שיהודה מגלה את סירובה להינשא לו.
 ביום החתונה, כשהלכו לכנסת לערוך את טקס הנישואין לפי ההלכה היהודית, נפוצה שמועה שאיש
 מבוגר אך עשיר עומד להתחתן עם נערה קטין ממשפחה ענייה. יהודי בגדד החלו להתאסף וללכת לכנסת
 כדי לצפייה ולהשתתפות באירוע זה. האנשים האלה התאספו בכיכר הגדולה מול הכנסת, היו מתלוננים
 ומתחילים לצעוק בקול רם ואומרים: ((- הוא קנה אותה. – פושעים ! פושעים! איך הסכים אביה,
 איך?! – כמו בהודו מוכרים תינוקות . – בובה ! אל תתני לו, תפסי אותו וחנקי אותו. כשהופיע אבא
 והקהל זיהה אותו החלו המחוצפים להשמיע קריאות גנאי: - פושע ! איך נתן לך הלב? – כמה
 קיבלת עבורה? – הוא יקרע אותה הלילה הזה, רוצח! שמעת? יקרע בתך. מדדת לו? הכנת
 אמבולנס? – אבא נבזה כזה טפו! – תראו, תראו פיל. וואללה פיל! איך תעשה את זה? – תן שהיא
 תעלה עליך. אם לא , אתה תדרוס אותה, תמחץ אותה , אידיוט! – אתה תקרע אותה! רוצח!...וכו.
 בתום טקס החופה נשארנו בתוך בית-הכניסת עד המשטרה הצליחה לפנות את הקהל ואנחנו
 נחלצנו. אולם כשמכוניתנו החלה לנסוע , מישהו השליך אבן לעברנו ניצלנו בנס. המכונית נסעה

אל ארמונו של יהודה, נכנסתי לבית המפואר לבושה שמלת- כלולות לבנב ... בתוך הארמון הגדול נראיתי כציפור קטנה.)) (דרויש, 1986: 94-93).

בציטוט זה, מחבר הרומן מציג בפנינו סבל נוסף, אך הפעם הסבל הוא בצורת מילים פוגעות וקשות של קבוצת אנשים זועמים שמתנגדים לנישואים אלו, כי ההבדל בין הכלה לחתן ברור וגדול. אז האנשים האלה התחילו לקלל את אבי הכלה, כי הרגישו שאביה מכר אותה לעשיר הזה, והיו סימפטיים לדוריס כי היא רק ילדה. ואיך קטינה חלשה ורזה תסבול את מה שיקרה לה בליל כלולותיה? על ידי אדם ענק תיארו אותו כמו פיל.

האנשים האלה הגבירו את עלבונותיהם נגד אביה של דוריס ובעלה, יותר מדי העניין הסלים עד שהם תקפו את יהודה, בסופו של דבר, יהודה ברח עם דוריס במכונית היוקרה שלו לארמונו הגדול וזה היה אחרי שהמשטרה באה ועזרה להם לצאת מהמקום הזה.

לכל האירועים הללו הייתה השפעה פסיכולוגית שלילית על דוריס גם אנו שמים לב שמהיום הראשון לנישואיה החלו להופיע בפניה בעיות שונות, בנוסף לחרדה ולפחד שהיא סבלה מנישואים אלה.

אחרי שיהודה ודוריס הגיעו הביתה, דודה דינה התחילה ללמד את דוריס מה יקרה לה בליל כלולותיה, היא שכנעה את דוריס שהענין נורמלי וזה קורה לכל הבנות שעומדות להתחתן, משפחותיהן מלמדים אותם מה שיקרה להם ואיך להתנהג כלפי בעליהם בלילה הראשון שלהם, כדי שלא יופתעו

ממה שיתרחש, הסופר מגלה לנו זאת באמצעות דיאלוג בין הדודה לדוריס: ((דוריס תמיד רצית

לדעת מה עושים במיטה בליל-הכלולות, נכון? – אני מתה לדעת. . . . הקשיבי דוריס, יהודה יעשה

לך מה שעשה לי שמעון בליל- הכלולות שלי, ומה עשו כל הבעלים לאחיותייך. – אבל מה הם

עשו? – לכל הגברים יש הדבר הזה כמו אצבע בין הרגליים. – כשבאים לאישה האצבע הזו

מתקשה והם מכניסים לתוך האישה גם כן בין הרגליים. – למה? – זהו צינור המוליך את הזרע

מהגבר לתוך האישה, כשהוא חוזר לתוך גוף האישה היא נכנסת להריון ומביאה ילד. – יא אללה!

אז בשביל מה עוד מקל? – מקל עץ מקולף ומרוח קרם שמכניסים לתוך האישה. – ומה עלי לעשות

? – שום דבר, בובה! יהודה הוא שצריך לעשות ... העיקר שתעזרי לו הלילה הזה, אם תסרבי לו

ואם תקלקלי את מצב רוחו, לא תתקשה האצבע ולא יצליח להיכנס... רק תתהיי טוב אליו תשכבי

בתנוחה שהוא יבקש, חייכי אליו ואמרי לו שאת נהנית מזה ושאת אוהבת אותו. – אבל דודה! למה

לקשר? אם אינני נהנית ואינני אוהבת אותו ... לא אני, זה לא יילך. אני נגעלת ממנו. – מה הטעם

בויכוח הזה? עכשיו את אשתו וזכותו לבוא אלייך . אם לא תאפשרי לו , תכשילי אותו ואת כולנו)).
(דרויש , 1986 :96-97)

כאן מגלים שהסופר מציג בפנינו, בסגנון ברור ופשוט, רחוק ממורכבות, כיצד מלמדים בחורה להכין אותה לליל כלולותיה, וזאת דרך הדיאלוג של דודה דינה עם דוריס. דודה מנסה ללמד את דוריס בעקיפין מה יקרה לה הלילה, הדודה השתמשה בשיטה העקיפה כדי לא לזעזע את דוריס. היא אומרת לדוריס שיהודה יעשה לך מה שבעלי ובעלי אחיותיך עשו. כלומר, העניין לא מוזר, אלא זה דבר טבעי שקורה אל הכל. אבל דוריס לא הבינה למה דודה מתכוונת. אז הדודה מתחילה להסביר את זה בצורה פשוטה ומעניינת כדי שדוריס לא תתבלבל. היא מדברת על אצבע קטנה ורכה שיש לגבר בין הרגליים, אצבע זו חודרת לגוף האישה בקלות, וגורמת לה להרגיש עונג ואושר, אבל גם את זה דוריס לא הבינה, אז היא שאלה את דודתה מדוע הוא יכנס לגופה של האישה? הדודה עונה שזה צינור שמעביר את זרעי הגבר להשתלה באישה כדי שהיא תוכל להביא ילדים לעולם. אז דוריס זוכרת מה שמעה בימי האירוסין שלה על המקל הקטן שמוחדר לגוף האישה, לכך היא חשה מבושתת ופחדה. ואז החלה הדודה להפיג את הפחד שממנו סובלת דוריס, כשאמרה לה בעדינות ומשכנעת: "אל תעשי כלום, פשוט תשכבי על המיטה, אל תסרבי, ותגידי לו מילים יפות ואוהבות", דוריס התנגדה לכך ואמרה, "איך אני יכולה לשקר? אני לא אוהבת אותו, אני לא סובלת אותו, ואני לא רוצה אותו!" הנה, דודה דינה מנסה לשכנע אותה שוב אבל הפעם בצורה מפחידה: אם כן, תגרום לבעלך ולמשפחתך בעיה ומבוכה.

כאן מוצאים שדוריס חייבת להיכנע לעניין זה למען בעלה העשיר ומשפחתה, והיא חייבת לבטל את עצמה ולהפוך רק לגופה חסרת חיים בידי יהודה. להנאתו ולאושרו מבלי לחשוב על עצמה, זהו ייסורים גדולים שהילדה הקטינה סובלת מהלילה הראשון לנישואיה, הליילה באמת מפחידה ולא ידועה עבור ילדה קטינה שנישאה לגבר מבוגר.

דוריס נכנסה לחדרה, מאוד מבוהלת ועצבנית, והחלה לחשוף את הסבל הפסיכולוגי שהתחולל בתוכה במהלך הלילה הראשון שלה עם יהודה, ואמרה: ((אמרתי בלבי : אולי מוטב שאעצום את עיניי ולא אראה מה נעשה בגופי? אולם פתרון זה לא היה מוצלח, כי הייתי אחוזת חרדה והחלתי לרעוד. הקשבתי לכל רחש שהגיע מהחוק, רציתי להבחין בצעדיו...התעייפתי מלחכות לו: שיבוא כבר! למה הוא ממתין? האם לא ידע שכבר הכינו אותי לטבח? ...נמנמתי. אבל פתאום נשמעו קולות הלאהיל ודלת חדר נפתחה.יהודה נכנס... גופו העצום ואופן כניסתו לחדר והנעת הראש מצד לצד עוררו בי זכרון תמונה שהחרידה אותי זמן רב: קינג-קונג שהדיר שינה מעיני והופיע

בחלומותי, ניצב לפני, חושף את שיניו, מושיט את ידו לעברי כדי לתפוס אותי כפי שתפס את הבחורה ההיא. צעקתי וקמתי מבוהלת. יהודה התבלבל וסר הצידה. בכך איפשר לי לחמוק מהחדר החוצה. אני הצלחתי לרוץ אל מחוץ לבית, רצתי לאורך הטיילת שעל גדות-החידקל... לבסוף הבחנתי ביחזקאל הוא רדף אחרי .. ולא היה בכוחו להדביק אותי אילמלא בא ערבי ממולי וחסם את דרכי: - מה אתה רוצה מהילדה? - היא ברחה מבעלה. - בעלה? הפעוטה הזו נשואה? - כן וזהו ליל-כלולותיה. - טוב אז למה את בורחת ילדותי - אינני רוצה אותך - וואללה עאל! גם היהודים מחתנים פעוטות. יחזקאל אחז בידי לא היתה לי ברירה והלכתי איתו.. כשנכנסנו הביתה כולם ישבו אבלים וחפיי-ראש... והיו שעניניהם הביעו זעם נורא .. הייתי בודדה ולא ידעתי מה לעשות עם עצמי)). (דרוויש, 1986: 98-99).

בציטוט לעיל, דוריס מגלה לנו את סבלה בליל כלולותיה, היא מתארת לנו תחושות של עצב, חרדה ופחד, וגם את הסבל הנורא של ההמתנה למה שיקרה לגופה, היא לא מצאה פתרון לבעיה זו מלבד לעצום עיניים כדי לברוח מהמציאות המרה שלה, אבל הפתרון הזה נכשל. לאחר ששמעה את קול רגליו של בעלה בבואו היא מתארת אותן במפחידים, היא מרגישה שהיא מחכה שמישהו ישחוט אותה. כשיהודה נכנס, היא חשה מאוד מפוחדת, אז תיארה את מבטיו המפחידים ואת גופו הענק, לכן היא נזכרה בתמונה מפחידה מהסרט קינג קונג. קינג קונג היא גורילה שחורה ענקית עם שיניים חדות שהורגת ואוכלת ילדים. דוריס תמיד חלמה על הגורילה הזו בשנתה, אלא היום הופיעה לפניו באמת והגורילה רצתה לתפוס אותה, אבל דוריס כל כך פחדה וצרחתה בקול רם וברחה מהחדר, ורצה החוצה לרחוב, נמלטה ממוות בטוח. כאן אנו מגלים שדוריס, משווה את יהודה לגורילה בגלל דחייתה העזה לו. דוריס מתחילה לתאר את עצמה רצה ברחוב. דוריס מתחילה בתיאור עצמה רצה ברחוב, מסתכלת ימינה ושמאלה, מפחדת להיתפס ואז יחזירו אותה לגורילה. אחר כך הלך אחריה איש מהמשפחה בשם יחזקאל ותפס אותה הוא רצה להחזיר אותה הביתה בכוח. אך עובר אורח פגש אותו במקרה ברחוב שהופתע מהעניין, האיש המוזר החל לדבר עם יחזקאל. באמצעות שיחה זו, הסופר מגלה לנו את תדהמתו של האיש הזה כשהוא ידע שהילדה הזו רוצים ממנה להתחתן, והיא ברחתה מביתה, ומסרבת להתחתן, אז הוא העיר בלגלוג ובוז, ואמר שהיהודים הושפעו מהמנהגים הערביים הרווחים בחברה העיראקית, ולכן הם החלו לשאת את בנותיהם בגיל צעיר.

לאחר שדוריס חזרה הביתה, היא מצאה את כולם המומים וכואבים, לכך כולם התחילו להאשים את דוריס, כאילו עשתה משהו מוזר ובלתי צפוי מילדה קטינה שהוריו רצו להכריח אותה להתחתן, לאחר

שדוריס נכנסה לחדרה, היא ירדה לבד עם עצמה, מבולבלת, כאן אנו מגלים שהסבל שעברה על דוריס היה גדול מאוד, שכן היא לא הביעה את דחייתה מנישואים אלו במילים בלבד, אבל היא עשתה יותר מזה כשברחה מהבית והלכה אל הלא נודע. גם כן סירבה לחזור הביתה, והיא העדיפה את הרחוב על פני להישאר בארמון הגדול עם אדם מפחיד ולא רצוי. בסופו של דבר, דוריס נכנעה ליהודה בתוך החדר והוא התחתן איתה. ליל הכלולות חלף לאחר שדוריס סבלה רבות, שהסתיים בכך שהיא דרסה על עצמה במטרה לרצות את משפחתה.

תמישי: סבלו של הקטין פסיכולוגי, פיזי וחברתי לאחר הנישואין.

ערכים חברתיים ותרבותיים ממלאים תפקיד בעידוד נישואי קטינים. מנקודת המבט של מנהגים ומסורות, נישואי קטינים הם דרך להגן ולשמור על כבוד הילדה והמשפחה. אם נושא הכבוד והצניעות בחברה מייצג ערכים בסיסיים שחייבים להישמר, כמו כן נישואים מוקדמים של ילדה תורמים להולדת מספר רב של ילדים ולהגדלת את המשפחה. (محمد, 2019 : 124).

לאחר הנישואין, הילדה סובלת מבעיות רבות, כאשר הראשונה שבהן היא סובלת בתחילת ההריון והרגשה רזה וחולשה עקב אובדן תיאבון לאוכל, גם היא מקיאה כל מה שהיא אוכלת, יש לכך השפעה שלילית על בריאות האישה ועל בטיחות העובר שלה, במיוחד אם היא קטינה. מציטוט הבא מוצאים את תחילת הסבל של דוריס מהריון וחוסר יכולתה לשכוח את חבר ילדות שלה, דיוויד ((בחודשים הראשונים חליתי . הרביתי להקיא ולא בא אוכל לפי... חשבתי שאלוהים יעניש אותי עתה על חטאי, על כך שחילקתי את נאמנותי בין שני גברים... , אולי היה מוצא אלוהים הצדקה לערגתי אל דוד. ככל שביקשתי לשכנע את עצמי שכאשת-איש, אסור לי לאהוב אותו, דא עלה הדבר בידי . נמשכתי אל דוד ככוח שלא שלטתי בו . השלמתי עם אפשרות שאיענש והחלטתי לקבל את העונש... , פגישותי עם דוד פסקו כשהריוני התקדם , אך עונשי היה כבד. כשאחזו בי צירי הלידה הובהלתי לבית-החולים . שם הרופא בעל המוניטין שהוזעק אלי , אמר שכדי להצילני מסכנת מוות , יש לוותר על חיי העובר . וכך יציאתי מבית החולים אכלה וחפויית ראש וללא תינוק בזרועותי. האם די היה בעונש זה, או שצפויים לי עונשים נוספים?)) . (דרוויש , 1986 : 106-107)

כאמור בתחילת הדרישה, אחת הסיבות החשובות ביותר לכך שגבר מתחתן היא להביא ילדים לעולם ולהקים משפחה, לכן, אנו מוצאים שדוריס הרתה בהריון הראשון, וסבלה היה בריא, אבל הסבל האמיתי שלה לאחר נישואיה היה חוסר יכולתה לשכוח את חבר ילדות ואהובה, דיוויד, למרות שחלפו שנים מאז

הנישואים ההם. לכן, התרחש קונפליקט פנימי בין מוחה ללבה, דעתה ציווה עליה להיות נאמנה לבעלה יהודה ועליה להיכנע לו ולתת לו את כל זכויותיו הזוגיות, וכך עשתה. אבל היא לא יכולה לשלוט בלבה, שכבר קשור לדוד, אז אנו מוצאים שדוריס נחלקה לשני חלקים, הראשון היה גופה, שהיה בידי בעלה יהודה, והחלק השני היה לבה ורגשותיה הקשורים לחברה דוד. בגלל זה, הקונפליקט הפסיכולוגי התגבר אצלה כי היא ידעה שהעניין הזה הוא טעות מאוד גדולה, היא ידעה שהיא חייבת לתת הכל לבעלה יהודה ולהיות כנועה לו בגופה, בליבה וברגשותיה, אך כתוצאה מכך ציפתה שאלוהים יעניש אותה, ובמקביל החליטה שלא לפגוש את דוד (היא פגשה את דיוויד בלי שהוא יגע בה) משום שהיא פחדה מהעונש הזה, אבל העניין לא היה ולא יהיה כל כך קל, ולאחר שמצבה הבריאותי הידרדר ולקחו אותה לבית החולים, לאחר עריכת הבדיקות אמרו לה שתאבד את התינוק. דוריס חיכתה לעונש מאלוהים בגלל הפגישות שלה עם דוד, אבל היא לא ציפתה שהעונש יהיה כל כך גדול, אז היא התמוטטה ונעשתה עצובה, וזה היה אחד הסבל הגדולים ביותר שלה לאחר הנישואין.

אחת הבעיות שמתרחשות בין בעל לאשתו הקטינה (כפי שהזכרנו בעמוד הקודם של מחקר זה) היא ההבדל במוח בין הבעל לאשתו הקטינה, דרך החשיבה, הבנת הדברים והרעיונות והדרך לפתרון בעיות, בציטוט הבא ((האם אין זוהתמורה שיהודה משלם עבור גופי? האם אין זה מחיר השירות שאני מגישה לו במיטה? האם אני יותר טובה מזונה המוכרת את גופה לכל גבר שמשלם את חיי? האם לא איימה עלי סכנת מוות? והרי הרופאים שאלו את יהודה את מי הוא מעדיף להציל, את האם או העובר, והוא ענה כמובן שהאם תחיה. כך הוא, לכאורה נתן לי את חיי במתנה כדי שאמשיך לשרת אותה)). (דרוויש, 1986: 108-107)

כאן מגלים שדוריס מבינה דברים גרוע מאוד, כי המוח של קטין חושב כך, מה שמוביל לביצוע טיפשות וטעויות גדולות בחיי הנישואין, אנו מוצאים שהבעל רוצה להקל על סבלה של אשתו מתוך התנהגותו העדינה איתה והצעת לה מתנות, תכשיטים ומתן לה כסף, אבל היא מבינה את כל זה הפוך, משום שהיא אומרת שאת כל הכסף והמתנות הזה נותן לי בעלי יהודה רק כדי שהוא יהנה מהגוף שלי, לכך היא מרגישה כמו זונות שנותנות את גופן תמורת כסף, הדבר שמוביל לתוצאות שליליות שמובילות לסיום חיי הנישואין. דוריס התייחסה לדבריו של יהודה כשהרופא נתן לו בחירה בין העובר לאשתו, והוא בחר את האישה. היא אמרה: יהודה בחר בי כדי להמשיך לשרת אותו ולשמח אותו, חשיבה זו מסוכנת ונוראה ומביאה לסבל מוגבר לה ולבעלה.

עם מנטליות נמוכה זו, סבלה של הקטינה גובר מיום ליום במהלך חיי הנישואין שלה, הסיבה נובעת מהקטינה עצמה, כי היא לא יכולה להבין את הדברים בצורה נכונה, ולכן הקונפליקט הפנימי שלה עם עצמה ומחשבותיה הרעות מתגבר.

לאחר תקופה, דוריס נכנסה שוב להריון, אז יהודה ואמו חשו שמחה ואושר, אבל בציטוט הבא אנו מוצאים משהו חשוב, שהוא אחת מהזכויות של האישה, שנלקחה ממנה: ((כשהריתי בשנית, כולם הפצירו בי שאישמר מפני מעשי שטות ילדים... לאחר שנימנו וגמרו שהילד שאביא לעולם יהיה בן זכר, החליטו שייקרא שמו בישראל מנשה. הוא שם אביו של יהודה... חמותי לא פעם שמעתי אותה אומרת: " לא אמות עד כי אראה בהיוולדו של אבי פריים. אשא אותו בזרועותי, אחבק אותו אנשק אותו, אלחץ אותו ללבי, אפנק אותו. את תביאי לי את אבי פריים. אמתין לך, בתי ואפילו אצטרך להמתין זמן רב" ... אנילא אאמין למראה עיניי, כי השוכב בבטן הוא בן זכר, והוא אבי מולידי מנשה ולא אחר. מובן? האמיני לי.)) (דרויש, 1986: 111-112).

בציטוט זה, מוצאים שכולם מייעצים לדוריס להגן על העובר שלה, לנטוש התנהגות ילדותית ולשכוח מה ילדים עושים במשחק. ההפלה הראשונה הייתה תוצאה של התקשרותה של דוריס לעולם הילדות והתנהגותה הילדותית, שהובילה לפגיעה בעובר. אלא שהפעם יעצו לה לעזוב את כל מה שיפגע בהריונה ולהתנהג כמו אישה בוגרת כדי לשמור על מה שיש בבטנה, מה שגורם לדוריס להרגיש עצובה כי נמנעה ממנה לשחק עם הילדים. הבעיה הנוספת בציטוט זה היא שאנו מוצאים שיהודה ואמו רצו שדוריס תלד זכר, לא נקבה, ועניין זה נמצא בידי ה' ומעבר לשליטתה של האישה. כמו כן, יהודה רצה לקרוא לבנו על שם אביו, אך אמו של יהודה רצתה לקרוא לו על שם אביה. בסופו של דבר הצליחה האם לקרוא לו אפרים על שם אביה. כאן אנו מגלים שדוריס הופעלה בלחץ רב על ידי בעלה וחמותה כי הם רצו שהתינוק יהיה זכר ולא נקבה, העניין השני הוא שאסרו עליה לקרוא לבנה, כיון ששמות ילדים היא זכותם של אבות, אבל המנהג החברתי אסר אותה מכך משום שהייתה קטינה.

סבלה של דוריס נמשך לאחר הנישואים מסיבות רבות, כמו התערבות משפחת בעלה בכל דבר, אפילו בצורתה של התינוק. אנו מוצאים בציטוט הבא שהוא דיאלוג לחמותה: ((- שמעי בתי אהובתי. כשיבוא פריים אדע. ואני אראהו שחרחר, בעל עיניים יפות שאינן ממצמצות ומבטן חודר עמוק עמוק ללב. אני מאמינה באמונה שלימה שכך יבוא פריים לעולם. מנשה יהיה בוודאי לבן וורדרד, וכזה יהיה גם צבע שיערו ואפילו צבען של גבות עיניו. כך היה מנשה שלי, מנוחתו עדן. אבל פריים אם יבוא והוא יבוא דמותו תהיה כדמות אבי גם את תאמיני בכך כמוני וכך יהיה...כשיוולד פריים אציג אותו בפני העולם כאבי. גם אקרא לו "אבויה"). (דרויש, 1986: 114).

כאן מוצאים שליהודה ולאמו היו רצונות לגבי מראה הרך הנולד. יהודה רוצה שהוא יהיה דומה לאביו, אבל אמא של יהודה רוצה שהוא יהיה דומה לאביה, אלא בכל פעם, דעתה ורצונה של האם הם

שמתרחשים. כאן אנו מגלים שהבעל אינו מקבל ההחלטות, והדבר מוביל להתערבותה של האם בחיי הנישואין של בנה. הדבר זה מוביל שהאישה נשללת חלק מזכויותיה הזוגיות. כאן אנו מוצאים שדוריס נמצאת במערבולת של הקונפליקט בין דעתו הבלתי נשמעת של בעלה לבין חוות הדעת של חמותה המקבלת החלטות. לכן, הקונפליקט הזה מוביל להחרפת הסבל הפסיכולוגי של האישה מכיוון שהיא מרגישה שהיא רק בובה אין לה דעה מול בעלה וחמותה, במיוחד אם האישה הייתה קטינה.

דוריס עדיין סובלת אחרי הנישואים, אבל הפעם הסבל שלה שונה ממה שסבלה בתקופת האירוסין ובימי הנישואין הראשונים, הפעם הסבל שלה הוא סבל של רגשות סוערים ומנוגדים, היא אומרת: ((חששתי, שמא אני מזדקנת במהירות. כיוון שלא נהייתי עוד ממנעמי ילדותי, פחדתי שגם נעורי חולפים. אני מפנה את ראשי לזה שהיפנה לי עורף וגב. הוא כבר שקע בתרדמה עמוקה והחל לנחור את נחירותיו המזעזעות...פן אעיר את יהודה, שירצה לכבוש את גופי. הגם שאני נשרפת מתשוקה והתאוה בוערת בעצמותי, אינני רוצה לחשוב... מצוקתי האמיתית היא שיהודה זה השוכב לידי, הוא טוב ומיטיב טאיני יכולה לשנוא אותו. אולם מה אעשה וכל נגיעה שלו בבשרי מעוררת בי בחילה, ואני מרגישה מעין מחנק בגרוני כשהוא בא אלי? ככל שהוא רחוק ממני, כך הוא טוב בעיני. טוב לי שהוא יישאר רחוק ולא יעורר בי רתיעה ושינאה... לאחר כל יום שעובר מתחזקת בי התחושה שאני מחמיצה את נעורי ושעלי לעשות משהו כדי לעצור את מירוץ הזמן, בטרם יהיה מאוחר מדי)). (דרויש, 1986: 125).

בתחילת הציטוט הזה, הסופר מגלה שדוריס סבלה מניכור הזמני, כי היא הרגישה שהיא גדלה מהר ושהזמן עובר מהר, היא חוששת לאבד את נעוריה במצב הזה, כי היא לא מרוצה מחיי הזוגיות שלה, למרות שהיא גרה בארמון גדול ונשואה לגבר אמיד שקונה לה כל מה שהיא צריכה, מבגדים, תכשיטים, מתנות ומאכלים יוקרתיים. אבל היא לא מרוצה מכל זה כי היא עצובה ואינה נוחה כל הזמן, ולכן היא חוששת לאבד את נעוריה כשאיבדה את ילדותה. באותו ציטוט אנו מוצאים דואליות ברגשותיה כלפי בעלה, יהודה, כי כשבעלה חוזר הביתה, הוא אוכל, הולך לישון ונרדם מהר, בזמן שהיא מרגישה בחשק לקיים יחסי מין, הסיבה לכך היא הפרש הגילאים בין הבעל לאישה. יחד עם זאת, היא לא רוצה שבעלה יגע בה כי היא מרגישה בחילה מזה.

כאן מוצאים רגשות כפולים בתוכה, שכן היא חושקת במין אך לא רוצה שבעלה יגע בה, בכל פעם שבעלה מתרחק ממנה היא מרגישה בנוח, אבל היא גם מבולבלת כי היא לא יכולה לשנוא את בעלה יהודה, כי הוא איש טוב עם מוסר גבוה. יחד עם זאת, היא לא יכולה לאהוב אותו, הדבר גרם לה לסכסוך

פנימי אלים ומייגע שהוביל לחוסר הרמוניה עם בעלה, היא לא יכולה להתגבר על הרגשות הללו כי היא לא בשלה נפשית, כלומר רמת הבגרות הנפשית שלה נמוכה בהרבה מרמת הבגרות הנפשית של בעלה, זה יוצר מחסום פסיכולוגי חזק שהילדה הקטינה לא יכולה להתגבר עליו, מה שמוביל אותה לסבול רב ומתמשך, ימים וחודשים חולפים מהר והיא סובלת. אז היא מרגישה שהיא מאבדת את נעוריה, כמו פרח שלא מושקים, אז הוא קמל ומת, אין לה את הפתרונות לבעיה הזו, והיא ממשיכה להרגיש נוסטלגיה לימים היפים שעברו של ילדותה ולמאהב דוד.

כן, דוריס סבלה פסיכולוגית ופיזית כשקיימה יחסי מין עם בעלה, למרות הזמן הרב שחלף מאז נישואיהם, בדיאלוג עם בעלה בזמן קיום יחסי מין, היא חושפת את סבלה ואומרת: **((הצלחתי איכשהו להציל את שדי משפתותיו של יהודה בכל מיני אמתלאות . – זה כואב. למה אתה רוצה להכאיב לי? – מה יש לך שם? – אני יודעת? כואב שם נורא וזהו. אתה לא תרצה להכאיב לי , נכון?))**. (דרוויש , 1986 :128).

כאן מגלים שדוריס מנסה להימנע מקיום יחסי מין עם בעלה, בטענה שהיא סובלת מכאבים פיזיים, אבל במציאות היא שיקרה והיא לא רוצה מבחינה פסיכולוגית. דווקא יש לה תשוקה מינית והיא רוצה לספק אותו, אבל לא עם בעלה היהודי. לכן היא מבקשת ממנו לעזוב אותה כי היא טוענת שהיא חולה ואינה יכולה לשאת את מה שקורה לה במיטה. הסבל המיני שלה עם יהודה נמשך, אך היא לא אומרת על כך דבר, בהתחשב בכך שזה חלק מסודות הזוגיות. והיא תמיד שומרת על שתיקה ומדכאת את הסבל הפסיכולוגי והפיזי שלה. אבל יום אחד התקיימה שיחה בינה לבין אחותה הגדולה, רבקה. במהלך השיחה חשפה דוריס את הסבל המיני שלה עם בעלה, ואמרה: **((- אמרי את האמת, את לא נהנית בכל-זאת ממשגל עם יהודה ? האם הוא עדין או ברוטלי? – הוא עדין מאוד. והוא עושה הכל לפי משאלתי. אבל מה זה משנה? אני לא נהנית. אני מרגישה כמו כלי שרת שנקנה כדי לספק לו הנאה. השלמתי עם תפקיד זה. ואם אני מבקשת לפגוש את דוד, הרי זה רק כדי לפצות את עצמי. אני בווערת ואין מי שיכבה את האש בעצמות שלי. – תני לדוד לכבות את האש בווערת. חשיתי בוש וכלימה . פתאום הבנתי שאני מין אמא כושלת, רודפת תענוגות, במקום שתמלא חובותיה כלפי בעלה ותינוקה. אותו ערב, לא העזתי להסתכל ישר בעיניו של יהודה. הרגשת אשמה השתלטה עלי))** (דרוויש , 1986 :134-135-136).

דוריס חוזרת ומאשרת את הסבל המיני שלה עם בעלה. כשנשאלת על ידי אחותה רבקה, היא עונה ומאשרת שהיא לא נהנית לקיים יחסי מין עם בעלה. בידיעה שהתשוקה המינית שלה פרועה, דוריס גם

מאשרת שבעלה לא מזניח אותה במיטה, ומתארת אותו כאדם אדיב שעושה הכל בשבילה לפי רצונותיה. דוריס גם מאשרת שבעלה לא מזניח אותה במיטה, ומתארת אותו כאדם אדיב שעושה הכל בשבילה לפי רצונותיה. אבל למרות זאת, היא לא מרוצה מחיי הנישואים שלה, כי היא מרגישה כל הזמן שהיא רק משרתת שנקנתה כדי לספק הנאה לבעלה. אז היא מחליטה לפגוש את אהוב נעוריה דיוויד כי היא מרגישה שהוא היחיד שיכול לכבות את האש והסבל שלה, אבל אחרי לכך היא חוזרת ושואלת את עצמה שוב איך היא יכולה לחשוב על מישהו בזמן שהיא נשואה לגבר אחר, לכך מתרחש קונפליקט פנימי חזק בין המוח שלה לרגשותיה, מה שגורם לה להיות מתוחה ולא יציבה, גם היא חשה חרטה ובושה על עצמה, ומתארת את עצמה כאם ואישה כושלות שרודפות אחר תאוותיה ותענוגותיה במקום למלא את חובותיה הזוגיות והמשפחתיות כלפי בעלה וילדה, היא הגיעה למצב שלא יכלה להביט בבעלה, כי היא הרגישה אשמה ובושה. כאן אנו מגלים שהסבל של דוריס עם בעלה גבר עם הזמן. הסבל הזה הגיע כתוצאה מהקונפליקט הפסיכולוגי ומהיעדר תחושת היציבות שלה. היא בזרועותיו של גבר מכובד, שלא נתנה לו דבר מלבד גופה, אבל ליבה, אהבתה והקשר שלה לאדם אחר, למרות שהיא יודעת שכל זה שגוי ולא נכון, אך העניין אינו בשליטתה וזו תוצאה צפויה לילדה קטין שנאלצה להינשא לגבר מבוגר. אחרי כל הסבל הזה, הקונפליקט הפסיכולוגי והסחת הדעת בין בעלה יהודה לחבר הילדות דוד, דוריס החליטה לבסוף ללכת אל אהובה דוד ואומרת: ((מצאתי את עצמי עומדת מול דלת ביתו של דוד.. דחפה אותה נמצאתי בפנים דוד שהמתין לבואי, הזדרזו לנעול את הדלת אחרי-כך הוא ניגש אלי, חיבק אותי והצמיד אותי לגופו החסון. כשגיפף אותי חשתי דקירה מאונותו הגברית והתמוססת. התשוקה השתוללה בי כהשתולל הסערה. עליתי לעליית-הגג דוד הלך בעקבותי. שם נשכבתי פרקדן, גם עכשיו רכן דוד עלי עט על השלל, פרם את כפתורי חולצתי ונטפל לחזי ברעבתנות כזו, שעצרה את נשימתי, והציתה את התשוקה בעצמותי. איבדתי את חוש המציאות שכחתי מה אני ומי אני. בינתי התערפלה וכולי התרכזתי במאמץ ך התמוזג עם דוד לגוף אחד.. יללתי, נאנחת, צווחתי, ובכיתי.. דוד כבש אותי בסערה כשהתמסרתי לדוד לא נשארתי פאסיבית ואדישה כפי שנהגתי במיטתו של יהודה עם דוד, השתוללתי ממש כשציפורני ננעצות בבשרו עד זוב דם. הפכו גופותינו לאחד)). (דרויש, 1986: 137-138).

בציטוט לעיל, מוצאים שדוריס איבדה את שליטה על עצמה כשראתה את חבר ילדותה ומאהבה דוד, והשליכה את עצמה אל זרועותיו, בלי אכפת ממה שיקרה. היא לא חשבה עם שכלה בכלל, אבל הרגש והתשוקה שלטו בה. זו הייתה תוצאה של הדחקה במהלך נישואיה ליהודה, אז לאורך כל שנות חיי

הנישואים שלה היא מעולם לא הרגישה את התחושה שחשה כשהייתה בזרועותיו של אהובה דוד. דוריס הייתה זו שרצתה שדוד יקיים איתה יחסי מין כי היא שעלתה לעליית הגג ודיוויד לא הכריח אותה, ברגעים אלה, הסופר מתאר לנו שדוריס הרגישה שהיא לא תיפרד מדיוויד כי היא אהבה את עולם הילדות והייתה קשורה אליו, ושדוד סימל את העולם היפה הזה, היא חזרה אל העבר היפה ושחררה את רגשותיה המהממים כלפי דוד, בסופו של דבר, היא לא הרגישה שהיא בוגדת בבעלה עם גבר אחר כי איבדה את שפיותה, כאילו היא עושה משהו נורמלי ומותר, והיא לא חושבת על בעלה, בנה או משפחתה. היא הגיעה לשיא רגשותיה עד שנצמדה לדוד בחוזקה, אז הוא החדיר את העט שלו לגופה והצית בה אש שלא תכבה עד שהמים של דוד יבואו לתוך גופה, את התחושות הללו היא לא הרגישה כשהייתה בזרועות בעלה יהודה, כי מצאה בדוד מה שלא מצאה ביהודה, כי דוד הוא בחור צעיר ונאה, קרוב לגילה, מלא באנרגיה וחיוניות, ובלי קשר לכך היא אוהבת אותו מאוד כי הוא מזכיר לה את ימי ילדותה שלא יכלה לשכוח למרות השנים שחלפו מאז נישואיה.

לאחר שהאש בגופה שבערה מרוב תאוה כבתה, היא הבינה שהיא בוגדת בבעלה הלגיטימי שתמיד פעל לרצות אותה, והיא חשה חרטה גדולה, היא תיארה לנו חרטה בציטוט הבא:

((איך קרה הדבר, לא ידעתי על עוצמת התשוקה העצורה בקרבי, עד שהלבה התפרצה מהר- הגעש וסחפה אותי כדי להרוס הכל... עד מהרה התאוששתי וקמתי להתלבש אז ידעתי שדוד הפשיט אותי בלי שהרגשתי, כשירדתי מעליית- הגג זלגו דמעות מעיני... דוד הבחין במבוכתי ושאל אם מחר אבוא לבקרו. בלי להקדיש לכך מחשבה, השבתי בשלילה מוחלטת. עיני יקדו באש שנאה ובוז לעצמי ולו פתאום פרצתי בבכי.. דוד ניגש אלי, ניגב את דמעותי ונשק לי, אך אני דחיתי אותו מעלי. כששאל למה אני כועסת – מה יש לך דוריס? – שום דבר, שום דבר דע לך דוד שהפגישה הזאת שלנו היא הראשונה אך גם האחרונה. שכח ממני לעולמים.. – אבל למה את מגיבה כך? האם אנסתי אותך? הגידי! – לא אנסת.. אני של יהודה ואני חוזרת אליו בלב שבור. בכל מאודי אנסה לכפר על החטא הנורא שחטאתי דוד! אתה השטן בכבודו ובעצמו. פיתית אותי לחטוא ועכשיו אני שונאת אותך שניצלת את חולשתי. דוד נמלא זעם, עיניו ירו לעברי ניצוצות בוז ושנאה מופגנת. הוא צעד לקראתי וסטר על לחיי.)). (דרוויש, 1986: 140-138)

כאן מגלים שדוריס השוותה את תאוותה ותשוקתה כמו התפרצות געשית. היא לא יכלה לשלוט ביציאתו מגופה, אך יציאתה של אותה לבה געשית הרסה הכל ושרפה כל דבר בחייה, לאחר שחזרה להכרתה, היא מצאה את עצמה עירומה מכיוון שדוד פשט את כל בגדיה מבלי שהיא שמה לב, היא התגברה בחרטה

על המעשה המביש הזה, אז הסבל שלה הוכפל, הסבל הזה לא היה כסבלה במהלך אירוסיה ובימי נישואיה הראשונים, כי הכל נכפה עליה, אבל הפעם היא הייתה הסיבה לסבלה החדש, ואחרי רגעים של חרטה, עצב ובכי, היא החליטה לא לפגוש שוב את דוד, וזה היה ניסיון לכפר על חטאה, אבל דוד הופתע מכך ואמר לה שהוא לא הכריח אותה לעשות כלום ולא אנס אותה, אלא שהיא זו שבאה אליו והשליכה לזרועותיו. הוא הופתע מתגובתה ומהעצב שלה על מה שקרה. ואז התחילה דוריס לבוז לעצמה ולהרגיש שהיא זו ששברה את ליבה, אז איך היא יכולה להסתכל על פניו של בעלה יהודה? היא התחילה להאשים את אהובה דוד ולהשוות אותו לשטן שפיתה אותה, אז דוד היכה אותה וצעק עליה, כאן השוותה אותו לבעלה, יהודה, שאהב וכיבד אותה, והיא הזדעזעה מהמציאות המרה, אז היא התחילה לשנוא אותו ולא רצתה לראות אותו וזו הייתה נקודת המפנה עבור דוריס. בסצנה הזו היא מנסה לעזוב את עולם הילדות לנצח, העולם הזה שמעולם לא עזב אותה לאורך שנות נישואיה, אבל ברגע ביצוע הפשע הנתעב הזה, היא הבינה שהזיקה שלה לעולם הילדות ולדוד היא הטעות הכי גדולה שעשתה בחייה, ומחירה היה גבוה. אז היום הזה היה היום שבו הבינה שאין דבר חשוב יותר לאישה נשואה מאשר בעלה ומשפחתה, החלטה זו היא להפסיק את הסבל שספגה במהלך חייה. זו גם החלטה לחפש יציבות בחיי הנישואין שלה וניסיון לכפר על חטאיה כלפי בעלה, אבל זה לא קרה ולא יקרה לילדה הקטינה. לסיכום, דוריס, הקטינה, וסבלה הזוגי יימשכו עד סוף ימיה עקב ניאופתה, כי חרפת החטא הזה תרדוף אותה ותדבק בה לא משנה מה תעשה, ועל טעות כזו אי אפשר לשכוח או לכפר עליה.

מסקנות

-נישואי הקטין אינו מוגבל לדת מסוימת, אך נורמות חברתיות ממלאות תפקיד מרכזי בהתרחשותם של נישואים אלו. צניעותן של נשים בחברות המזרח היא אחת הסיבות החשובות ביותר לנישואי קטינים. סבלה של קטינה מתחיל מהיום הראשון שבו מובא בפניה נושא הנישואין, כי היא ילדה ואין לה מושג בחיי נישואין, הבאת ילדים לעולם, גידולם ובניית משפחה. הקטינה הנשואה נותרה קשורה לעולם הילדות, גם אם עברו עשרות שנים מאז נישואיה, כי נמנע ממנה עולם שאליו הייתה קשורה ואינה מכירה דבר אחר. גם היא מרגישה חסרון לעולם ההוא כי לא הייתה מרוצה ממנו ולא לקחה ממנו את מה שיבנה את אישיותה למען הבגרות, אישיותו של אדם נבנית באמצעות חיה מלאה של שלבי החיים. לפיכך אנו מוצאים שכאשר קטינה מתחתנת, נמנעת ממנה לחיות בעולם הילדות ובעולם ההתבגרות. לשלבים אלו השפעה רבה על הכנת אישיותו של האדם והכשרתו לשלב הנעורים.

-לנישואי הקטין יש השפעות שליליות וללא השפעה חיובית, במיוחד אם הגבר מבוגר מהאישה. רוב הסיבות שמובילות לנישואים כאלה הן ההזדמנות להתחתן עם גבר עשיר.

-אחד החסרונות המשמעותיים ביותר של נישואי קטינים הוא שדעתה של הנערה הקטינה אינה בוגרת, מה שמוביל לחוסר הרמוניה עם בעלה, במיוחד אם הבעל מבוגר ממנה, מה שמוביל להרבה בעיות.

-נישואי הקטינות חושפות את הילדה לבעיות בריאותיות רבות במהלך ההריון בשל גופה החלש, מה שמוביל להפלה של חלק מהילדים.

-סבלו של קטין שונה משלב אחד למשנהו. סבלה בתקופת האירוסין שונה מסבלה בימים הראשונים לנישואיה, וסבלה בתקופה שלאחר הנישואין שונה משני השלבים הקודמים.

-לנישואי הקטין יש השפעה על חולשת אישיותה של הקטינה, שכן היא חשה נרדפת על ידי כל האנשים, והיא נותרה סתירה עם בעלה ומשפחתו, גם אם הם מתייחסים אליה בחביבות.

-מאחר והילדה הינה קטינה, היא מנועה מלהשתתף בקבלת החלטות, מה שמביא לכך שמשפחת הבעל מתערבת בכל דבר, אפילו בקביעת שמות ילדיה.

-הקטינה מרגישה כמו בובה או עוזרת שנקנתה כדי לתת שירות לבעלה ולמשפחתו, והיא רק גוף להנאת הבעל במיטה.

-הקטינה נסוגה לעצמה מבחינה חברתית ויש לה מעט מערכות יחסים עם אחרים כי היא לא מרגישה בהרמוניה איתם.

-הקטין נשאר קשור לעולם הילדות והנוסטלגיה לעבר היפה.

-נישואי קטינים מובילים לניאוף עם גבר שקרוב אליה יותר בגיל.

-סבלה של הקטינה נמשך לאורך כל חייה ואינו מסתיים עד מותה.

המקורות:

העבריים:

- 1- דרוויש, שלום, 1986, פְּרִיִּים ! פְּרִיִּים, בימת- קדם לספרות, החשמונאים 3 תל – אביב.
- 2- מורה, שמואל, 1981, מחקרים בתולדות יהודי עיראק ובתרבותם, מרכזמורשת יהדות בבל, אור- יהודה תשמ"א.

הערביים:

- 1- الشقيرات, صالح خالد صالح, 2019, زواج القاصرات بين الشريعة والقانون, مجلة جامعة الشارقة للعلوم الشرعية والدراسات الاسلامية, العدد 2, المجلد 16.

- 2- الفايز, ميسون بنت علي, 2012, زواج الصغيرات , بحث مقدم الى مركز الابحاث الواحدة ودراسات المرأة.
- 3- السبعوي, هناء جاسم, 2013, الطلاق واسبابه في مدينة الموصل (دراسة تحليلية), اضاءات موصلية العدد 74 .
- 4- حسنين, امام, 2009, زواج القاصرات بين الاتجار بالبشر وحقوق الانسان , المجلة الجنائية القومية, المجلد 52 العدد الاول.
- 5- حبش, الدكتور محمد, 2008 , الخطوبة والحب الحلال وقضايا اخرى , مركز الناقد الثقافي , دمشق.
- 6- حمه , م.م. أرام توفيق واخرون, 2020, اثار الزواج المبكر عند الفتيات في المجتمع العراقي , (دراسة ميدانية في مخيمات النازحين – كلار / خانقين), مجلة لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية , العدد (37) .

<https://lark.uowasit.edu.iq/index.php/lark/article/view/1421/1180>

- 7- محمد, شجن جاسم, 2019, التحليل الجغرافي لظاهرة زواج القاصرات في مدينة البصرة "دراسة في جغرافية السكان", رسالة ماجستير , كلية الاداب, جامعة البصرة.
- 8- عمران, الدكتور كامل واخرون, 2011, الحنة: وظائفها وطقوسها الاجتماعية (دراسة انثروبولوجية في قرية بللوران الساحلية) , مجلة جامعة تشرين للبحوث والدراسات العلمية- سلسلة الاداب والعلوم الانسانية , مجلد 33, العدد 1.

האנגליים

- 1- Snir, R. (2021). «Lo que ha sido escrito en la frente, el ojo lo debe ver»: Un escritor judeoárabe entre Bagdad y el campo de refugiados en Israel. Miscelánea De Estudios Árabes Y Hebraicos. Sección Hebreo, 70, 169–190.
- 2- Somekh, S. (2003). Brahmani Brahmani: A Novel by Shalom Darwish. In S. Somekh, Baghdad, Yesterday: The Making of an Arab Jew (pp. 177-182). Jerusalem.
- 3- Cohen, H. (1973). The Jews of the Middle East, 1860-1972. New York.

אינטרנט

- <https://he.wikipedia.org/wiki>

ترجمه מקורות בערבית לאנגלית

- 1- Al-Shuqairat, Saleh Khaled Saleh, 2019, *Child Marriage Between Sharia and Law*, University of Sharjah Journal for Sharia Sciences and Islamic Studies, Issue 2, Volume 16.
- 2- Al-Fayez, Maisoon bint Ali, 2012, *Child Marriage*, Research submitted to the Promising Research Center and Women's Studies.

- 3- Al-Sabawi, Hana Jasim, 2013, *Divorce and Its Causes in the City of Mosul (An Analytical Study)*, Mosuli Illuminations, Issue 74.
- 4- Hassanein, Imam, 2009, *Child Marriage Between Human Trafficking and Human Rights*, National Criminal Journal, Volume 52, Issue 1.
- 5- Habash, Dr. Muhammad, 2008, *Engagement, Permissible Love, and Other Issues*, Cultural Critic Center, Damascus.
- 6- Hama, Assistant Lecturer Aram Tawfiq and others, 2020, *The Effects of Early Marriage Among Girls in Iraqi Society (A Field Study in Displacement Camps – Kalar / Khanaqin)*, Lark Journal for Philosophy, Linguistics, and Social Sciences, Issue (37).
<https://lark.uowasit.edu.iq/index.php/lark/article/view/1421/1180>
- 7- Muhammad, Shajan Jasim, 2019, *Geographical Analysis of the Phenomenon of Child Marriage in the City of Basra (A Study in Population Geography)*, Master's Thesis, College of Arts, University of Basra.
- 8- Imran, Dr. Kamel and others, 2011, *Henna: Its Functions and Social Rituals (An Anthropological Study in the Coastal Village of Balloran)*, Tishreen University Journal for Research and Scientific Studies – Series for Arts and Humanities, Volume 33, Issue 1.

مجلة لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية